

Falaka - Ahmet Rasim

Falaka - Ahmet Rasim

Yazarın Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında eski mahalle mektebindeki günlerini anlattığı yapıt, çocukluk korkularının, özlemlerinin ve coşkularının, anne sevgisinin çevresinde gelişen küçük anılardan oluşur. Akıcı bir anlatımla sergilenen olaylarla birlikte geçmişteki okulların, toplumsal yaşayışın özellikleri de yansıtılmıştır.

Hoca Korkusu:

Bugünkü okurlarıma ben bu hoca korkusunu nasıl anlatayım. Bundan yarım yüzyıl önce, çocuklar hem kendi gittiği okulun hocasından, hem de başka okulun hocalarından korkarlardı. Bu hoca korkusu, diğer cin, peri, umacı korkusuna benzemezdi. Bu bambaşka bir korkuydu kendisini itirazsız saydıran bir korku...

Âmine Doğru:

Bayramlarda, yumuşacık elini öptüğüm hoca beni bir gün bakkalın önünde görünce, elimden tutup okula götürdü. Bütün gün hocanın misafiri oldum. Akşama doğru, nerede olduğumu soran annem, kızmak için tam ağzını açacağı sırada, “Hoca efendi beni okula götürdü.” deyince hemen yumuşayıverdi. Okulu beğendiğimi söyleyince, önümüzdeki perşembe başlamam kararlaştırıldı.

Âmin Alayı:

Okula başlayacağım için evde bir basamak yükselir gibi oldum. Bana karşı herkesin davranışı değişti. Birkaç gün sonra sandıktan bayramlık elbisem çıkartılıp giydirildi. Değerli bir lahur şal belime bağlanırken, üzerinde altın nazarlık olan fesimi de kafama geçirdiler... Bütün ev halkı

yola çıktık. Önce büyük babam ve büyük annemin elini öpmeye gittik. O gece orada kaldık. Ertesi gün hamama gidip, akşama kadar yıkandık. Sabah olunca anneciğim yeniden bana yepyeni elbiseler giydirdi. Şehzade gibi oldum. Arabaya binip, konağa tekrar gittik. Bütün okul orada idi. Hazır bir de ilahici takımı, seven, öpen, ağlayan, dua eden, nereden baksan yüz kişi vardı. Beni ata bindirdiler. İlahiler okunup, aminler edilerek önce evime, oradan da okula geldik. Sınıfta, minderim konmuştu. Varıp hocamın mübarek elini öptüm, sonra da karşısında diz çöküp oturdum. İlk olarak da Elifi öğrendim.

Okulda İlk Günler:

Artık okula alışmıştım. En çok Mushaf okuyan çocukların, okurken iki yanlarına sallanışları dikkatimi çekiyordu. Artık, “Elif, be, te..” yavaş yavaş öğreniyordum. Hoca, yeni olduğum için bana biraz ayrıcalık tanıyor, öğlen yemekleri için eve gönderiyordu. Sütünem bir gün böyle yine erken gidince, “Gözünü aç, konukluk üç gün sürer. Yaramazlık, haylazlık edersen ayaklarına falaka yersin.” dedi.

Bir Tokatın Sonu:

Okuldaki misafirliğim üç gün sürdü. Dördüncü gün, minderim oturanların en arkasına konulmuştu. Sanki üç gün içinde benim yüzümden bozulmuş olan okul demokrasisi yerine geri gelmişti. Hoca yumuşak, kalfa ise çok sertti. Çocukların bir yanlış ya da eksiği olduğunda, kalfa ağlatıncaya kadar dövüyordu. En çok kalfadan korkuyordum... Ancak yine de iki haftada, elifba'yı kazasız belasız öğrenmiştim.

Bir gün arkadaşım Fevzi'nin koynuna sakladığım topu aldığım için kalfanın tokadını yanağıma yiyince, suratım al al oldu. Eve geldiğimde, tokadın farkına vardılar. Onlar farkına varınca, bende bir ağlama başladı. Bütün ev sıra ile yanağımı öptüler, uyumuşum. Uyandığımda, başucumda Hoca Efendiyi bir şeyler okuyup üflerken gördüm. O halde bile kalkıp hemen elini öptüm. Ancak, bir hafta da ateşler içinde yattım.

Bu tokadı, bahçedeki dut ağacının dibine işediğim için bir uğursuzluk sebebiyle yediğim kanaatine varılarak, o evden taşınmamız kararlaştırıldı...

Yeniden Okulda:

Sofular'daki evi ve okulu bıraktık. Kırkçeşme'ye taşındık. Üç dört gün geçmeden de Tezgâhçılar'daki okula başladım. Her hocanın bir şöhreti vardır. Mesela Sofular'daki hocaya “Şeyh”, buradakine ise “Pehlivan” derlermiş. Gerçekten pehlivan yapılı bir adam. Ama o kadar temiz, pak, yakışıklı bir adam ki bana iri cüsseli görüldüğü halde bile korkmadım. Daha kendisi uzatmadan birden atılarak eline vardım, öptüm. Kalfa beni mindere oturttu. Bu mektep öteki mektepten daha şendi. Çünkü hoca erken gidiyor, kalfa hocanın yerine çıkıyor, ilahicileri karşısına alıyor ve meşk başlıyordu. Bu bizlerde ilk kulak dolgunluğunun oluşmasına yol açıyordu.

Âmin'e İlk Girişim:

Pehlivan Hoca, “Yarın Âmin'imiz var.” deyip gidince, kalfa hemen ilahicileri çağırttı ve bütün gün prova yaptık. Eve gelip, yarın âmin olacağını söyledim. Temiz giysilerim, ayakkabılarım hepsi hazırlandı. O gece gözüme uyku girmediydi. Sabah namazı ile kalkıp, bir de güzel banyo yaptıktan sonra, bayrama gider gibi giyinip, sütünlüme birlikte okulun yoluna düştük. Daha varmadan, okulun cıvıltısı geliyordu. Kadınlar, okulun karşı kaldırımının üzerine örtüler serip oturmuşlar; okul kapısının önünü simitçiler, kâğıthelvacılar, kuşlokumcılar, börekçiler istila etmişti.

Kapıdan girince, hoca, iki sarıklı ihtiyar, aksakallı bir şeyh efendi, üç beş yabancı hafız ayakta toplu olarak duruyorlardı. El öpme sıralamasını yerine getirdikten sonra, bizim ilahi başı beni getirdi, ta başa dikti. Kısa boyluluğumun ilk defa yararını görüyordum.

Bekleme ateşi, kalfanın “Haydi yürüyün!” komutuyla son buldu. Düştük yollara. Çinilihamam, Zeyrek Yokuşbaşı, Haydar, Atpazarı'na çıkan yokuş... Saraçhane'ye çıkan Su Kemer Caddesi'ni geçip bir evin önünde durduk. Dualar okundu. Üç kere “Âmin” deyip döndük. Okulda yerlerimize oturduktan sonra hepimize paralar dağıtıldı. Parayı, saklaması için sütünlüme verdiğimde “A oğlum bu mısır parası.” dedi.

Okul Gezisi:

Her gün okul-ev... Ev-okul... Oysa ben, önünden geçtiğim viranede oynayan çocukların arasında da olmak istiyordum. Bir gün o sokaktaki eğlencelerin yokluğu, insanı kahkahalarla

eğlendiren o oyunların özlemiyle kendimden geçerek “Of patlayacağım.” diye bağırınca, beni sandık odasına tıktılar.

Okul, eve göre daha eğlenceliydi. Hele hele Pehlivan Hoca iki gün sonra okul gezisine gidiyoruz deyince, değme gitsin. O gün daha hava aydınlanmadan uyandım. Hademe de erken geldi, ona da gerekli uyarılarda bulunuldu. Okulun önüne geldik ki herkes dışarıda. Fatih Alanına gelince, bizden başka birkaç okulun daha olduğunu gördük. Türbenin içine girip girip çıktık. Dualardan sonra, tekrar yürümeye başladık. Ağaçlıklı bir alana vardık. Ağızlarına kadar türlü dolu lengerler, helvalar... Çömeli tıka basa yedik. Sonra da saatlerce yarış, güreş, saklambaç, köşe kapmaca, taş atma, takla atma... derken bizim Arap Kalfa'nın sesi: “Haydi, toplanın gidiyoruz.” İşte bu dönüş pek acıklıydı. Annemin geziye giderken hasta olmamak için dikkat etmem yönünde ettiği tembihler, yarı yarıya çıkmıştı. O gece sabaha kadar inlemişim.

Lokmalı Okul, Kapamalı Okul:

Bir gün yan komşunun evi yandı. O gece sabaha kadar uyuyamadık. Ertesi gün öğlene doğru eşyalarımızı iki arabaya doldurarak, Zeyrek'in üst tarafındaki Haydar Mahallesi'nde bir eve taşındık. Üç dört gün sonra da Çukurçeşme Mektebi'ne başladım. Buradaki hoca adeta pinpon denecek kadar ihtiyar, gözlerinin feri az, öptüğüm eli safi bir deri bir kemikti.

Bu okulun ötekinden farkı, mevcudunun azlığı idi. Üstelik Hoca Efendi uyuduğu için, Kalfa dersleri kısık sesle veriyordu. Hele perşembe günü gelince lenger lenger püf lokma yedik, ellerimiz, suratımız tatlı içinde kaldı. Bir de elimize bohça tutuşturdular. Eve getirip açtığımızda içinden takke, entari, don, kuşak, çorap ve çocuk ayakkabısı çıktı.

Meğer okul, eski sultanlardan birinin okulu imiş. Kurduğu vakıf sayesinde her türlü ihtiyacı karşılanıyormuş.

Meğer Başıma Gelecekler Varmış:

Halamın kocası, Miralay Laz Mehmet isimli zat, yoksul babası, yüksek gönüllü ve eli açıktı. Büyük halamı ne kadar çok seviyorsam, kocasından da o kadar çok korkardım. Savaşlarda bulunmuş, en az on beş yerinden yaralanmış, bir gün evine giren hırsız ölesiye dövmüş olan bu adamdan sadece ben değil, çevresindeki herkes korkar ve çekinirdi. Ama bir gün dahi yüksek sesle konuştuğunu görmedim. Beni sever, cebimi çil paralarla doldurur, her bayram bohçamı gönderirdi. Yine de ben korkudan kendisine bir türlü ısınamazdım. Bir gün, okulda derste iken,

yanında adamı Ali Çavuş ile birlikte sınıftan içeri girdi. Beni okuldan alıp, eve getirdiler. Baktım evin önünde öküz arabası yükleniyor. Anlayacağınız, doğru enişte beyin konağına geldik. Koca konak, koca bahçe. Meğer halam beni rüyasında görmüş. Eniştem de, “Yetim çocuğa halalık etmiyorsun.” diye sitem edince, köşkün orta yerindeki küçük eve taşınmamız kararlaştırılmış. Ertesi gün, enişte bey çağırınca gittim. Yanında, yüzü huzurlu bir hoca oturuyordu. Bundan sonra bu hocanın beni okutacağını, Ali Çavuş’la haftada bir gün gezmeye gidebileceğimi, günde bir kuruş da harçlık alacağımı söyledi. Benim için yeni bir hayat başlamıştı.

Eyvahlar Olsun:

Birkaç gün sonra, Yakup Hoca sabah erkenden gelip beni evden aldı. Birlikte dolambaçlı yollardan yürüyerek, iki katlı bir sınıfa girdik. Gördüğüm manzara şu idi: İki hafızın kıvıra kıvıra tuttuğu falakanın ortasında sıkı, yan yana duran iki çıplak taban ve bu tabana gerilerek birbiri ardınca indirilen değnekler. Bundan ötesini hatırlamıyorum. Kendime geldim ki durmadan bizim evin kapısını çalıyorum. Kapı açılınca, içeri girip bayılmışım. Evdekilerin yalvarmaları para etmemiş, bu defa enişte beyin eşliğinde okula getirilmiştim. Akşam eve geldiğimde, sütninem: “Beyefendi hocayı uyarmış. Seni dövmeyecek.” demesin mi! Eyvahlar olsun! Hem kadın, hem Arap akı... Bilmiyor ki, dayak atıldığını izlemek de hemen hemen dayak yemektir.

Yeni Dönemin İlk Günü:

Eniştem ile birlikte sabah erkenden okula geldik. Eniştem hoca ile yine bir şeyler konuştuktan sonra hocamın ve eniştemin elini öptüm, gösterilen yere oturdum. Böyle büyük bir korkuya tutulmakla birlikte, okul binasının genişliği, öğrencinin çokluğu, öğrencilerin tokat, sopa yiyişleri yüzünden, zaman hızlı geçiyordu. Bu okullarda benim gördüğüm bir aykırılık vardı. Hoca yumuşak olursa, Kalfa; Kalfa yumuşak olursa, Hoca sert olurdu. Bizim hocanın ise falakası çok ünlü idi. Dayak altında üç çocuk öldürdüğü dahi söyleniyordu.

Falaka Türleri:

Derse çalışma yönünden konakta da, okulda da ateş gibiydim. Eniştem dâhil çevremdeki herkes bu başarımdan kendine bir pay çıkarıyordu. Hele okulda kalfanın “Sana bir Mushaf-ı Şerif” alsınlar diyerek, bir üst dereceye çıktığımı bildirmesi, hevesimi iyice arttırıyordu. Eniştem bana el yazması bir Mushaf ile bir de beyaz bir divit hediye etti. Başarılı olmak, beni dayaktan kurtarıyordu. Çünkü burada, genç, yaşlı, zengin, yoksul herkesin er geç bir gün gelip tabanlarının yükseleceğine kesin gözüyle bakılıyordu. Çünkü Hoca Hafız İsmail’in ünü bütün İstanbul’u sarmıştı. Falaka için, dışardan dahi çocuk getirildiği söyleniyordu. Korkmuş gözlerimi her falaka olayında dört açar, olanı biteni izlerdim. Anladım ki, her falakaya yatış, bir değilmiş. Suçun türüne, büyüklüğüne, Hocanın o günkü sinirine göreymiş. Başlıcaları: “Hafif az ağır, ağır, daha ağır, pek ağır ve en ağır” olarak ayrılıyormuş. Ağır türden dayak yiyenlerin çoğu, ayaklan falakadan kurtulur kurtulmaz, yürüyemeyerek, kışın kışın, sürüne sürüne bahçeye kadar gider; oradaki musluk altında ağrılarını dindirirlerdi. Bir de bütün okul öğrencisinin gözü önünde yenilen bir dayak türü vardı ki buna, “Divan dayağı” denirdi. Bütün bir okul öğrencisi önünde böyle onur kırıcı bir uygulamayla karşılaşmış olan bir çocuk, bir genç, acaba o okul ve o meydan hakkında bu dayaktan sonra ne düşünür? Orasını da siz düşünün.